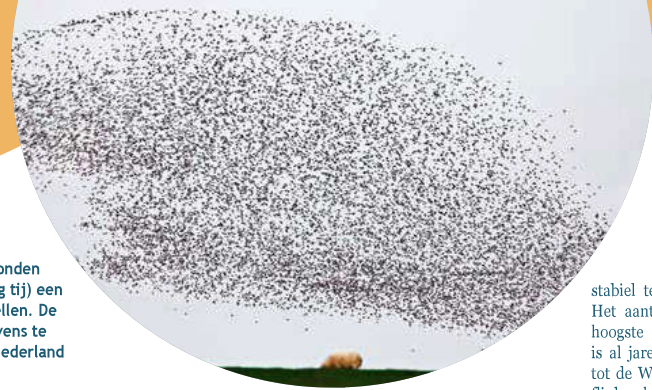

Midwintertelling van watervogels 2018: veel nattigheid

Het aantal Bonte Strandlopers was het hoogste ooit tijdens de midwintertelling. Polder Breebaart, 10 november 2013. Foto: Gerrit Kiekebos

De 52e midwintertelling was uitgesmeerd over twee weekenden: de meeste tellingen vonden plaats op 13 januari maar de integrale telling van het Waddengebied (vanwege ongunstig tij) een week later. In het hele land gingen zeker 1700 vrijwilligers op pad om watervogels te tellen. De internationale midwintertelling wordt al sinds 1967 georganiseerd. Het doel is om gegevens te verzamelen over aantallen en verspreiding van overwinterende watervogels, zowel in Nederland als elders in Europa, Azië en Afrika.

Koele januari
De winter van 2017/18 leek eind januari af te steven op een topnotering in de ranglijst van meest milde winters ooit in Nederland. Januari was boterzacht en ook december kende een bovengemiddelde temperatuur. Beide maanden waren naast zacht ook grijs en nat; tegenwoordig typisch Nederlands winterweer. In februari werd het toch nog een beetje winter met een temperatuur die ruim 2,5 graad beneden het gemiddelde bleef. Hoewel er in januari veel regen viel, verliep de telling in beide weekenden goed-deels droog, op wat gedruppel tijdens de Waddentelling na. Het was wel somber weer, met alleen op zondag (de 14e) ruimte voor de zon. Veel tellers kozen dan ook deze dag uit om te gaan tellen. Voorafgaand aan het Waddentelling trok een stormachtige wind over het land, langs de westkust aantrekkend tot een zeer zware storm (windkracht 11). Zelfs rond Nijmegen was er sprake van een heuse storm (kracht 9) met windstoten van 110-125 km/uur. De storm hoorde volgens het KNMI tot de tien zwaarste sinds 1970.

Opvallende veranderingen
De telling van januari 2018 kwam uit op een totaal van 5,5 miljoen watervogels en paste daarmee naadloos in de voorgaande tellingen.

Bergeenden zaten jarenlang in de plus maar bereikten in januari 2018 de laagste waarde sinds 2007. Lauwersmeer, 25 november 2016. Foto: Wies Vink

gen. Vanaf 2011 ligt het totaal steeds (dik) boven de 5 miljoen. Het zachte winterweer van de laatste jaren zal dit ongetwijfeld hebben gestimuleerd. Nederland levert binnen de internationale midwintertelling een van de grootste landelijke totalen op. Van 52 soorten werden tijdens de telling meer dan 1000 vogels geteld (tabel 1). Hoewel de eerste indrukken anders waren, bleef de top drie van meest getelde soorten onveranderd: Kolgans (729.000), Brandgans (710.000) en Smient (659.000). De Brandgans was de Kolgans nog nooit zo dicht genaderd, maar moest het uiteindelijk toch in aantal afleggen. Terwijl de Brandgans het op één na hoogste niveau ooit noteerde, bereikte de Kolgans het laagste aantal sinds 2011. Bij 20 van de 52 soorten waren de getelde aantallen tenminste 10% groter dan het vijfjarig gemiddelde, bij 17 minstens 10% lager. Ten opzichte van het voorgaande jaar waren dat evenveel stijgers en twee dalers meer. De grootste stijger van 2018 (+185% t.o.v. het vijfjarig gemiddelde) was de Zwarte Zee-eend (62.400), een jaar eerder nog de grootste verliezer en het jaar daarvoor weer een van de winnaars. Dat geeft overduidelijk aan dat de aantallen jaarlijks zeer sterk kunnen schommelen, deels samenhangend met de beschikbaarheid van schelpdieren. Nederland was aardig wit met een recordaantal van 5900 Grote Zilverreigers (+47%, en daarmee de op één na grootste stijger).

Werd de soort geholpen door een goede muizenstand? Dat zou kunnen want ook de Blauwe Reiger, die graag op muizen overschakelt als die er zijn, deed het goed (evenals de Torenavalk die deels meegeenomen wordt tijdens deze telling). Het Waterhoen zit de laatste jaren in de lift en heeft zich dankzij (zeer) zachte winters hersteld van de wat koudere winters rond 2010. Het totaal van 20.000 ex. (+45%) is voor huidige begrippen heel aardig. Na twee jaar in het winnende lijstje was de Kleine Rietgans in 2018 de grote verliezer (-64%). Deze soort vertoefde in steeds kleiner aantal (en steeds korter) in ons land. De meeste vogels blijven tegenwoordig in Denemarken, waar ze zich tegoed doen aan (het toenemende areaal) maïsstoppels. In december waren bij ons nog aardig wat Kleine Rietganzen aanwezig, maar een groot deel was tijdens de midwintertelling alweer vertrokken. De opleving in 2017 van de Kleine Zwaan was van korte duur. In 2018 bereikte de soort een nieuw dieptepunt met slechts 2600 vogels (-63%). Van de Kanoet (-49%) werd het laagste aantal sinds 2003 geteld (37.300). Griend en Balgzand waren de enige plekken met noemenswaardige concentraties (resp. 8800 en 8600).

ganzen en zwanen

Het aantal Grote Canadese Ganzen (33.100) passeerde de recordwaarde van vorig jaar. Rotgans, Grauwe Gans en Soepgans waren

stabiel ten opzichte van recente jaren. Het aantal Toendrarietganzen was het hoogste sinds 2012. De Knobbelzwaan is al jaren zeer stabiel, in tegenstelling tot de Wilde Zwaan waarvan het aantal flink schommelt en die nu met slechts 2100 vogels ruim beneden het vijfjarig gemiddelde uitkwam (-22%). Het aantal van 40.800 Aalscholvers benaderde het record van een jaar eerder en lag ruim boven het vijfjarig gemiddelde (+68%).

Eenden

De Bergeend kende geen beste midwinter en kwam uit op een magere 38.000 vogels, de laagste waarde sinds 2007 (-37% t.o.v. het vijfjarig gemiddelde). Zowel Slobeend (15.000) als Krakeend (62.600) haalden opnieuw een recordaantal. Voor de eerste was dat de tweede keer in drie jaar, voor de laatstgenoemde zelfs de vierde keer op rij. Aan de toename van Krakeend, waarvan er tot de eeuwwisseling nog geen 10.000 werden geteld, lijkt dus nog steeds geen einde gekomen. De Pijlstaart herstelde zich van de lage cijfers van een jaar eerder, maar het aantal lag nog steeds onder het vijfjarig gemiddelde (-20%).

Smient en Wintertaling kenden een gemiddelde aanwezigheid, maar de Tafeleend blijft een zorgenkindje (-18%) en ook de Kuifeend (-7%) haalt de hogere aantallen van weleer niet meer. Topper (gemiddeld) en Eider (-32%) kenden sterk afwijkende resultaten. Voor Nonnetje, Grote Zaagbek en Brilduiker eindigde de telling in mineur met aantallen fors beneden het vijfjarig gemiddelde (dat toch al aan de magere kant was). Middelste Zaagbekken eindigden na enkele kwakkeljaren nu weer in de plus (+22%).

Duikers, futen en reigers

Het aantal Roodkeelduikers kan fors schommelen en 2018 was duidelijk een minder jaar met het laagste aantal sinds 2010 (130; -69%). De Fuut zakte, na een kleine opleving, terug naar een gemiddeld niveau. Dodaars en Kuifduiker zaten prima op het vijfjarig gemiddelde, maar de Geoorde Fuut (+26%) herstelde wat na een drietal magere jaren. Een recordaantal van 110 Lepelaars besloot om in ons land te blijven, met name in de Zoute Delta maar ook in het Waddengebied of zelfs het binnenland. Kleine Zilverreigers zitten al jaren weer in de lift na een dip

Tabel 1. Getelde aantallen watervogels in januari 2018 (voortlopige cijfers) in vergelijking met het gemiddelde van de voorgaande vijf midwintertellingen (afgerond). Met groen is aangegeven indien het aantal >10% hoger is dan het vijfjarig gemiddelde, in zwart wanneer er geen of amper verandering is en in rood indien het aantal >10% lager is dan het gemiddelde. Weergegeven zijn de soorten met meer dan 1000 ex. in januari 2018.

Soort	2018	gem 13-17 januari
Rotgans	55.200	60.500
Grote Canadese Gans	33.100	28.000
Brandgans	710.000	666.500
Grauwe Gans	384.900	377.900
Soepgans	7400	8200
Toendrarietgans	205.900	179.400
Kolgans	729.000	784.700
Knobbelzwaan	28.200	26.900
Kleine Zwaan	2600	7000
Wilde Zwaan	2100	2700
Nijlgans	22.800	20.600
Bergeend	38.200	60.400
Slobeend	15.000	11.800
Krakeend	62.600	47.300
Smient	658.500	665.200
Wilde Eend	279.100	327.300
Soepeend	11.900	11.200
Pijlstaart	22.000	27.400
Wintertaling	55.200	55.900
Tafeleend	18.800	23.000
Kuifeend	128.400	137.600
Topper	84.100	82.200
Eider	62.100	91.600
Zwarte Zee-eend	62.400	21.900
Brilduiker	5800	8600
Nonnetje	2100	2400
Grote Zaagbek	3400	4800
Middelste Zaagbek	7800	6400
Dodaars	3800	3700
Fuut	13.900	15.000
Blauwe Reiger	8200	7100
Grote Zilverreiger	5900	4000
Aalscholver	40.800	28.700
Waterhoen	20.000	13.800
Meerkoet	234.000	221.400
Scholekster	172.600	153.000
Kluut	2100	2500
Kievit	206.900	207.900
Goudplevier	57.500	75.100
Zilverplevier	24.700	23.700
Wulp	121.500	142.300
Rosse Grutto	56.300	62.800
Steenloper	5800	5200
Kanoet	37.300	73.700
Drieteenstrandloper	15.000	12.600
Bonte Strandloper	282.900	218.400
Watersnip	1200	1100
Tureluur	11.900	9000
Kokmeeuw	221.800	193.900
Stormmeeuw	171.200	213.200
Grote Mantelmeeuw	5100	5300
Zilvermeeuw	77.600	95.400

rond 2010 (vorst winters). Dit jaar schoot het aantal verder omhoog met 383 ex. (+99%) die vooral in de Delta zaten. Het aantal Blauwe Reigers kwam boven het vijfjarig gemiddelde uit (+15%).

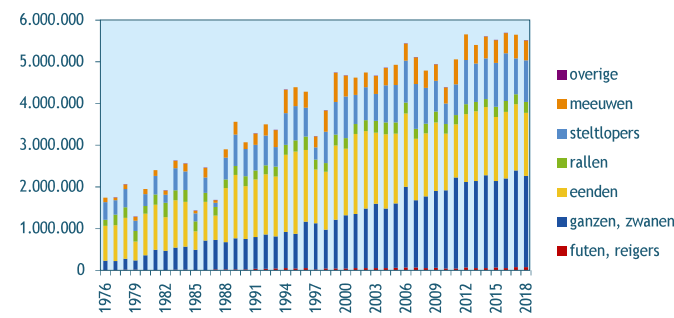
Steltlopers en meeuwen

Scholeksters (+13%) doorbraken eindelijk de jarenlange trend van almaar dalende aantallen. Terwijl de Zilverplevier een bakken van stabiliteit bleef, kwamen Goudplevieren onverwacht - gezien het milde winterweer - laag uit (-23%). De Bontbekplevier kon het hoge aantal van de twee voorgaande jaren bij lange na niet evenaren en bleef steken rond het vijfjarig gemiddelde. Wulp en Rosse Grutto doken hieronder (resp. -10% en -15%), Steenloper (+11%) en Tureluur (+32%) bleven erboven. Relatief hoog waren de aantallen Grutto's (790) en Zwarte Ruiters (410) en vooral ook Bonte Strandlopers (bijna 283.000, hoogste ooit). Stormmeeuw (-20%) en Zilvermeeuw (-19%) deden het matig.

Iedereen bedankt

Alle tellers worden heel hartelijk bedankt. Veel dank gaat ook uit naar de instituten en terreinbeheerders die grote en belangrijke gebieden voor hun rekening namen en de gegevens beschikbaar stelden. Hopelijk wil iedereen ook in januari 2019 weer meedoen. Nog geen teller maar wel enthousiast geworden? We verwelkomen graag nieuwe tellers! De midwintertelling is een eenvoudige watervogeltelling en vindt maar één keer per jaar plaats. Je kunt dicht bij huis blijven (maar het hoeft niet), want stads/dorpsvijvers en -wateren zijn juist interessant! Mensen die mee willen doen, kunnen kijken welke gebieden vacant zijn en deze direct claimen. Kijk op sovon.nl/vacant voor gebieden die nog niet geteld worden. Natuurlijk kun je je ook opgeven bij een van de regiocoördinatoren of de landelijk coördinator. Met Avimap voor Android wordt het tellen van watervogels nog gemakkelijker: in het veld de telgegevens op de smartphone of tablet invoeren en met één klik doorsturen.

● **Menno Hornman & Erik van Winden**

Figuur 1. Aantal bij de midwintertelling 1976-2018 getelde vogels, uitgesplitst naar soortgroepen.

